

BKO / RAB

WG interculturaliteit

01-02-2012 | Daarkom

Benadering van het thema interculturaliteit in de Franse Gemeenschap

Spreker: France Lebon

Aanwezig: Luc Mishalle (MET-X), Soufiane Bouabaya, Malaika Khanfar (Daarkom), Muriel Bernard (Article 27), Virginie Pierreux (Article 27), Thomas De Groote (Kamo), Karel Dombrecht (KVS), Hind Acil (Art2Work), Anja Van Roy (Lasso), Leen De Spiegelaere & Veerle Vanderleen (BKO), Sophie Alexandre (RAB)

Het cultuurbeleid binnen de Franse Gemeenschap is minder gestructureerd dan aan Vlaamse zijde, zo stelt France Lebon bij het begin van de vergadering. Ze verwijst daarmee meteen ook naar het bestaan van de verschillende steunpunten aan Vlaamse zijde, die kunstenaars en beleid mee ondersteunen en vormgeven.

De verschillende sectoren binnen de Franse Gemeenschap werden tot nog toe niet geharmoniseerd. Aan Vlaamse zijde gebeurde dat een tiental jaar geleden (Cfr. Kunstendecreet).

De vier grote sectoren binnen de Franse Gemeenschap :

- Le secteur des Arts de la Scène (podiumkunsten)
- Le secteur des Lettres et du Livre (letteren)
- Le secteur des Arts Plastiques et des Musées (beeldende kunst & musea)
- Le secteur Jeunesse et Education Permanente (jeugd en éducation permanente)

Het onderscheid tussen deze sectoren wordt duidelijk in de bijhorende decreten. Er zijn ook verschillende cellen per departement. Deze cellen werken op thema's zoals interculturaliteit, culturele diversiteit, vorming van cultuurwerkers, alfabetisering van volwassenen, enz.

Culturele diversiteit en interculturaliteit:

France Lebon meent dat de perceptie en de uitdagingen inzake culturele diversiteit onvoldoende worden vertaald in prioriteiten of precieze criteria. Dit komt vooral doordat de Franse Gemeenschap een universalistisch discours hanteert.

In grote lijnen wil dit zeggen dat elk individu een mogelijke culturele speler is, en dat iedereen op dat vlak gelijke rechten heeft. Niettemin is het voor de sector al jaren duidelijk dat het hebben van dit recht niet noodzakelijk wil zeggen dat dit ook concreet tot iets leidt. Elke vorm van democratisch beleid probeert dus de breuk tussen het recht op participatie, en de omzetting ervan in de praktijk, te reduceren. Dit omwille van een democratisch ideaal maar ook rekening houdend met budgettaire en andere restricties.

Korte historische toelichting van het begrip « éducation permanente ».

De notie werd geformaliseerd in twee decreten. Het eerste dateert van 1976 en het tweede van 2003.

Aan de basis van het begrip liggen burgerparticipatie en organisatie van de burgermaatschappij. Dit vanuit een reactie, of meer zelfs, een kritiek op het beleid. De doelstelling bestaat erin in de publieke ruimte plaats te maken voor kansengroepen, zowel op sociaal, economisch en cultureel vlak.

Oorspronkelijk werden slechts enkele verenigingen die focussen op het thema interculturaliteit, erkend (net omwille van het universalistische discours), meer bepaald in de sector van de alfabetisering.

Een eerste kaap werd genomen in de jaren 80. Er werden pogingen ondernomen om migranten te ondersteunen via de verenigingen. Wat we kunnen onthouden is dat er zeer snel tot samenwerking werd gekomen tussen de sociale sector en de culturele sector (éducation permanente). Of een project cultureel of sociaal was van aard, maakte niet uit, de vereniging en het project kregen financiële ondersteuning.

Nadien werden beide domeinen van elkaar gescheiden omwille van politieke redenen. De bevoegdheden werden opgesplitst tussen de gewesten en de gemeenschappen. Immigratie werd een gewestmaterie en cultuur een gemeenschapsmaterie.

Diversiteit in de cultuursector

De dingen evolueren. Culturele diversiteit en interculturele dialoog worden opgenomen als specifieke bevoegdheden in de budgetten of richtlijnen.

Toch is interculturaliteit een thema dat blijft zorgen voor polemiek. Hoe gaan we er 't best mee om ? Nemen we het thema op in sectoriële bevoegdheden ? Of lopen we dan het risico dat het onvoldoende aandacht krijgt ?

Voorbeelden :

Gelijkwaardigheid tussen man en vrouw onder kunstenaars :

Deze doelstelling lijkt van inferieur belang te zijn voor professionelen die artistieke kwaliteit hoog in het vaandel dragen. Quota's en de vraag van de representativiteit komen niet altijd overeen met wat door de band genomen als artistiek kwalitatief wordt beschouwd. Dit verklaart waarom er vaak weerstand is ten opzichte van het invoeren van quota en positieve discriminatie. Tegelijk is de behoefte aan een reële weerspiegeling van de diverse samenleving zeer reëel.

Publiekswerking :

Eén van de grote vragen in de culturele sector ! We weten dat het cultureel aanbod slechts 15 % van de bevolking bereikt. In sommige theaters zou het publiek nog zeer uniform zijn mochten er niet af en toe bepaalde gerichte acties worden ondernomen. De vraag stelt zich dus op welke manier een zaal wordt 'gevuld'. Vanuit die invalshoek is het belangrijk rekening te houden met de culturele diversiteit, en de erkenning ervan. Het is belangrijk alle lagen van de bevolking te betrekken bij het cultureel gebeuren. We kunnen niet stellen een democratisch cultuurbeleid te ontwikkelen als we weten dat een groot deel van de bevolking geen toegang heeft tot het aanbod (of het nu om publiek, kunstenaars of publiekswerkers gaat). Er is sprake van een deficit op dat vlak, waaraan moet worden gewerkt. De sector is sinds een 15-tal jaar met het thema bezig.

Vragen :

Waarom blijft het werken met quota zo problematisch ?

De quota zijn inderdaad problematisch. Het klopt dat kunstenaars van andere origine meer moeite moeten doen om 'hun plaatsje te veroveren'. Het zou fijn zijn mocht die *décalage* kunnen verdwijnen. Om dit te bewerkstelligen, moeten we instellingen en programmatoren wijzen op wat de meerwaarde kan zijn van een gediversifieerd aanbod. Diversiteit moet gezien worden als een troef, en niet als een verplichting. Het invoeren van quota kan echter stigmatiserend werken. Kunstenaars die dankzij dit systeem een plek krijgen, kunnen ervan worden 'verdacht' niet aan de kwaliteitseisen te voldoen.

Dit probleem zou gelinkt zijn aan de Westerse monotheïstische cultuur, die het individuele favoriseert ten opzichte van het meervoudige ; het homogene ten opzichte van het heterogene. We identificeren ons dus (bewust of onbewust) met een sterke culturele logica die neigt naar dualiteit. We moeten een inspanning doen om dit te doorbreken met als doel de culturele diversiteit te valoriseren en haar een reële plaats te geven.

Vraag naar meer informatie over het feit dat culturele diversiteit een specifieke competentie geworden is in de loop van de jaren '80.

In de jaren '80 heeft zich een regionalisering van de competenties voorgedaan in de Franse Gemeenschap. De 'culturele competentie' werd opnieuw gedefinieerd en losgemaakt van het sociale. Dat was niet eenvoudig omdat het loskoppelen van het culturele en het sociale domein niet vanzelfsprekend is wanneer 't gaat over de immigranten (die moeilijkheden hebben op verschillende gebieden : taal, onstabiele economische situatie, sociale integratie...), of Belgen die in moeilijkheden verkeren. Er moest dus een strategie gevonden worden om de verenigingen te ondersteunen. En omdat structurele ondersteuning niet in regels te vatten is, heeft de sector ervoor gekozen projectmatig te werken.

France Lebon geeft een concreet voorbeeld van een project dat gerealiseerd werd met Afrikaanse vrouwenverenigingen. Haar departement kwam tot de vaststelling dat er heel wat vragen van gelijkaardige verenigingen binnenstroomden. Geen enkele vereniging slaagde erin om de subsidies binnen te halen, omdat hun dossiers niet voldoende goed waren (zwakke projectvoorstellen, dossiers niet reglementair opgesteld...). Het departement *éducation permanente et jeunesse* heeft daarom beslist om op een andere manier tewerk te gaan. Op aansturen van het departement, hebben de verschillende initiatieven zich verenigd rond een gezamenlijk project, dat begeleid werd door de werknemers van de verschillende organisaties.

Op dit ogenblik werkt het departement aan de realisatie van een reglement voor verenigingen die werken met etnisch-culturele minderheden. De belangrijkste doelstelling bestaat erin om de verenigingen te versterken. Aansluitend wordt ingezet op het binnenloodsen van de verenigingen in de culturele sector. Om begeleid te kunnen worden, moeten de projecten worden opgezet in samenwerking met andere culturele verenigingen, om wederzijdsheid te creëren en samenwerking tussen nieuwe en gevestigde organisaties te stimuleren.

Het thema diversiteit past volledig binnen de activiteiten van het departement *éducation permanente et jeunesse*, maar worden er ook linken gelegd met andere departementen, zoals bijvoorbeeld de podiumkunsten ?

France Lebon licht toe dat er wel enkele 'departementoverschrijdende' projecten op poten zijn gezet. Ze geeft het voorbeeld van *Le monde en scène*. Oorspronkelijk was het de bedoeling

om een lijst samen te stellen van alle kunstenaars die hun voorstelling wilden verspreiden. Op basis van deze lijst werd een tweede inventaris opgemaakt met enkel kunstenaars van andere origine. Het samenstellen van deze inventaris heeft voor heel wat vragen gezorgd. Om te beginnen moest de te ondersteunen artistieke productie woerden gedefinieerd: het onderscheid tussen amateur en professioneel, de vraag van de herkomst, de culturele mix, e.a. Moet de kunstenaar worden voorgesteld of eerder zijn werk (een Marokkaanse kunstenaar produceert niet de facto een typisch Marokkaans werk)? Deze vragen hebben zeker tot problemen geleid in de podiumkunstensector, die artistieke kwaliteit hoog in het vaandel voert...

Deze lijst wordt op dit moment beheerd onder de vorm van een site die wordt beheerd door CBAI. Het is dus een duurzaam en autonoom project geworden.

Opmerking : We hebben vastgesteld dat kunstenaars met een zekere reputatie niet wilden opgenomen worden in deze publicatie. Ze vonden dat hun kunst erdoor werd gemarginaliseerd. Het initiatief beantwoordt dus beter aan de wensen van amateurkunstenaars van een zeker niveau.

Focust het departement louter op kunstenaars van andere origine of wordt er ook gewerkt in de instellingen ? Worden er bepaalde initiatieven genomen om wat er al wordt gedaan m.b.t. interculturaliteit te valoriseren ?

Wat dit betreft stellen wij hetzelfde vast als in de Vlaamse Gemeenschap. Er is interesse voor maar dit wordt enkel gedaan voor de 'top van de top'. Dit wil zeggen dat er vertrouwen gesteld wordt in kunstenaars die al wat ervaring en succes hebben.

En toch groeit het bewustzijn. De diversiteit aan benaderingen wint terrein, wat impliceert dat er verschillende gedragingen zijn. Sommige flankerende beleidsmaatregelen ondersteunen dit. Denken we bijvoorbeeld aan de aanwezigheid van personen van andere origine in de commissies. Zij hebben een grotere gevoeligheid voor verschillende vormen van expressie. Desondanks is dit nog geen structureel fenomeen.

In de Franse Gemeenschap is interculturaliteit dus een bevoegdheid van het departement *éducation permanente et jeunesse*. Het is een bevoegdheid die kan toegepast worden binnen andere departementen, die echter geen eindverantwoordelijkheid hebben over het thema.

Hoe creëer je een netwerk dat divers is op vlak van kunstenaars en op vlak van publiek ? Hoe kunnen bestaande netwerken worden geopend voor kunstenaars van andere origine? Hoe beoordelen we het werk van kunstenaars als we de codes niet kennen? Kampt het publiek niet met hetzelfde probleem? Beheerst dit publiek de codes die gangbaar zijn in de cultuursector ? Moet er geen werk worden gemaakt van het stimuleren van het wederzijdse begrip?

France Lebon stelt dat deze vragen niet louter gelinkt zijn aan de thematiek van interculturaliteit. Ze houden er uiteraard verband mee, maar verwijzen vooral naar het feit dat de cultuursector in gesloten netwerken functioneert. Grof gesteld gaat de cultuursector ervan uit dat (zijn) cultuur het centrum van de wereld is. Terwijl we moeten stilstaan bij het feit dat het grootste deel van de artistieke activiteit wordt gesmaakt door een klein deel van de bevolking. Het is dus belangrijk om het verband tussen onze intenties en onze concrete acties te relativeren. En dit op verschillende niveaus: instellingen onder elkaar, subsidiërende overheden, kunstenaars en publiek.

Men moet de wil hebben om naar de ander toe te stappen, en niet terug te plooiën op zichzelf. Er zijn al heel wat samenwerkingen aangevat, ze bestaan! Het project van BKO /

RAB is hier een bewijs van! Er moet nu enkel nog concreter worden toegestapt op de verschillende publieken, we moeten over het muurtje kijken. Vanuit de achterliggende gedachte om zo goed mogelijk de diversiteit van de samenleving aan bod te laten komen in de programmatie.

Participatieve processen en/of sociaal-artistiek projecten kunnen in dit kader zinvol zijn. Deze projecten kunnen de interesse voor de artistieke productie doen stijgen en een participatieve aanpak kan de toeleiding van het publiek naar cultuur vereenvoudigen.

Bestaan er op politiek niveau initiatieven om dit te stimuleren ? Bestaan hiervoor subsidies? Op het eerste gezicht lijkt 't moeilijk om voor deze initiatieven financiële ondersteuning te krijgen.

Dit soort van projecten wordt ondersteund. Het spreekt voor zich dat meer ondersteuning altijd wenselijk is, en het volgende budgettaire jaar ziet er niet rooskleurig uit. Wat belangrijk is, is dat het bewustzijn van het belang van publiekswerving en –werking groeit. De bloeiende werking van Article 27 is hier een illustratie van. De instellingen moeten bereid zijn bepaalde projecten te onthalen en te omkaderen, maar de projecten moeten ook kunnen gedacht en 'geformuleerd' worden door zij die vragende partij zijn. Dit gaat over participatie, de constructie van burgerschap, en de publieke opinie.

Er moeten meer synergieën komen tussen de sociale en en de culturele sector, aangezien de sociale sector (meer dan de culturele sector) de kracht heeft om mensen bij elkaar te brengen.
